

omnia phantasmata quæ sunt in quibuscumque hominibus, est una, sicut comparatio Solis est una ad omnes calores. Res autem sensibiles similiter sentiuntur sentientes, & inscii; & per consequens eadem phantasmata sunt in utrisque. Similiter igitur fient intelligibilia ab intellectu agente. Uterque ergo similiter intelligit.

Potest autem dici, quod intellectus agens semper agit quantum in se est, sed non semper phantasmata sunt intelligibilia actu, sed solum quando sunt ad hoc disposita: disponuntur autem ad hoc per actum cogitativæ virtutis, cuius usus est in nostra potestate; & ideo intelligere actu est in nostra potestate; & ob hoc etiam coniungit quod non omnes homines intelligunt ea quorum habent phantasmata, quia non omnes habent actum virtutis cogitativæ convenientem, sed solum qui sunt instructi, & consueti.

1. Videtur autem quod hæc responsio non sit omnino sufficiens. Hæc enim dispositio, quæ fit per cogitationem ad intelligendum, oportet quod sit vel dispositio intellectus possibilis ad recipiendum formas intelligibiles ab intellectu agente fluentes, ut Avicenna dicit I. Part. de Anima cap. vi. vel quia disponuntur phantasmata, ut fiant intelligibilia actu, sicut Averroes III. de Anima comm. v. & Alexander ubi supra dicunt. Primum autem horum non videtur esse conveniens: quia intellectus possibilis secundum suam naturam est in potentia ad species intelligibiles actu, unde comparatur ad eas, sicut diaphanum ad lucem, vel ad species coloris; non autem indiget aliquid in cuius natura est recipere formam aliquam, disponi ulterius ad formam illam, nisi forte sint in illo contrariæ dispositiones; sicut materia aquæ disponitur ad formam aeris per remotionem frigiditatis, & densitatis. Nihil autem contrarium est in intellectu possibili quod possit impedire cuiuscumque speciei intelligibilis susceptionem: nam species intelligibiles, etiam contrariorum, in intellectu non sunt contrariæ, ut probat Aristoteles in VII. Metaphysic. text. comm. xxiii. cum unum sit ratio cognoscendi aliud. Falsitas autem quæ accidit in iudicio intellectus componentis, & dividitatis, provenit non ex eo quod in intellectu possibili sint aliqua intellecta, sed ex eo quod ei aliqua desunt. Non igitur, quantum in se est, intellectus possibilis indiget aliqua præparatione, ut suscipiat species intelligibiles ab intellectu agente fluentes.

2. Præterea, Colores facti visibiles actu per lucem, pro certo imprimunt suam similitudinem in diaphanum, & per consequens in visum. Si igitur ipsa phantasmata illustrata ab intellectu agente, non imprimunt suas similitudines in intellectum possibilem, sed solum disponunt ipsum ad recipiendum, non esset comparatio phantasmatum ad intellectum possibilem, sicut colorum ad visum, ut Aristoteles ponit III. de Anima text. comm. xxx.

3. Item. Secundum hoc phantasmata non essent per se necessaria ad intelligendum, & per consequens nec sensus, sed solum per accidens, quasi excitantia, & præparantia intellectum possibilem ad recipiendum: quod est opinionis Platonice, & contra ordinem generationis intellectus, & scientiæ, quem ponit Aristoteles in I. Metaphysic. text. i. & ult. Posteriorum text. com. xxviii. dicens, quod *ex seipso fit memoria, ex multis memoriis unum experimentum, ex multis experimentis universalis acceptio, quæ est scientiæ, & intellectus.*

Est autem hæc positio Avicennæ ix. tract. Metaphysic. cap. v. consona his quæ de generatione rerum

naturalium dicit: ponit enim, quod omnia agentia inferiora solum per suas actiones præparant materiam ad suscipiendas formas quæ effluunt in materias ab intelligentia agente separatas: unde & eadem ratione ponit, quod phantasmata præparant intellectum possibilem; formæ autem intelligibiles fluunt à substantia separata: similiter autem quod per cogitationem disponuntur phantasmata, ad hoc quod fiant intelligibilia actu, & moventur intellectum possibilem, conveniens non videtur, si intellectus agens ponatur substantia separata: hoc enim videtur esse conforme positioni dicentium, quod inferiora agentia sunt solum disposita ad ultimam perfectionem, ultima autem perfectio est ab agente separato; quod est contrarium sententiam Aristotelis in VII. Metaph. text. com. xxv. i. i. non enim videtur imperfectius se habere anima humana ad intelligendum quam inferiores naturæ ad proprias operationes.

7. Amplius. Effectus nobiliores in istis inferioribus producuntur non solum ab agentibus superioribus, sed requirunt agentia sui generis: hominem enim generat Sol, & homo; similiter videmus in aliis animalibus perfectis, quod quædam ignobilia animalia ex Solis tantum actione generantur absque principio activo sui generis, sicut patet in animalibus generatis ex purefactione. Intelligere autem est nobilissimus effectus qui est in istis inferioribus. Non igitur sufficit ponere ad ipsum, agens remotum, nisi etiam ponatur agens proximum. Hæc autem ratio contra Avicennam non procedit, nam ipse ponit omnem animal posse generari absque semine.

8. Adhuc. Intentio effectus demonstrat agentem: unde animalia generata ex purefactione, non sunt ex intentione naturæ inferioris, sed superioris tantum, quia producuntur ab agente superiori tantum, propter quod Aristoteles in VII. Metaph. text. com. xxx. dicit ea fieri casu, animalia autem quæ fiunt ex semine, sunt ex intentione naturæ superioris, & inferioris. Hic autem effectus, qui est abstrahere formas universales à phantasmatis, est in intentione nostra, non solum in intentione agentis remoti. Igitur oportet in nobis ponere aliquod proximum principium talis effectus. Hoc autem est intellectus agens. Non est igitur substantia separata, sed aliqua virtus animæ nostræ.

9. Item. In natura cuiuslibet moventis est principium sufficiens ad operationem naturalem ejusdem: & si quidem operatio illa consistat in actione, adest ei principium activum, sicut patet de potentiis animæ nutritivæ in plantis, si vero operatio illa consistat in passione, adest ei principium passivum, sicut patet de potentiis sensitivis in animalibus. Homo autem est perfectissimus in omnia inferiora moventia: ejus autem propria, & naturalis operatio est intelligere, quæ non completur sine passione quadam, in quantum quilibet intellectus patitur ab intelligibili; nec etiam sine actione, in quantum intellectus facit intelligibilia in potentia esse intelligibilia in actu. Oportet igitur in natura hominis esse utriusque principium principium, scilicet intellectum agentem, & possibilem, & neutrum secundum esse ab anima hominis separatam esse.

10. Adhuc. Si intellectus agens est quædam substantia separata, manifestum est quod est supra naturam hominis. Operatio autem quam homo exercet sola virtute alicujus supernaturalis substantiæ, est operatio supernaturalis, ut miracula facere, & propheterare, & alia hujusmodi, quæ divino munere homines operantur. Cum igitur homo non possit intel-

ligere nisi virtute intellectus agentis, si intellectus agens est quædam substantia separata, sequitur quod intelligere non sit operatio propria, & naturalis homini; & sic homo non poterit diffiniri per hoc quod est intellectus, aut rationalis.

11. Præterea. Nihil operatur nisi per aliquam virtutem, quæ formaliter in ipso est: unde Aristoteles in II. de Anima text. com. xxiv. xxv. & xxvi. ostendit quod quo vivimus, & sentimus, est forma, & actus. Sed utraque actio, scilicet intellectus possibilis, & intellectus agentis, convenit homini: homo enim species abstrahit à phantasmatis, & recipit mente intelligibilia actu: non enim aliter in notitiam harum actionum venissemus, nisi eas in nobis experiremur. Oportet igitur quod principia quibus attribuuntur hæc actiones, scilicet intellectus possibilis, & agens, sint virtutes quædam in nobis formaliter existentes.

Si autem dicatur, quod hæc actiones attribuuntur homini in quantum prædicti intellectus continuantur nobis, ut Averroes dicit; jam supra cap. Lix. ostensum est, quod continuatio intellectus possibilis nobiscum, si sit quædam substantia separata, qualem ipse intelligit, non sufficit ad hoc quod per ipsum intelligamus. Similiter etiam patet de intellectu agente. Comparatur enim intellectus agens ad species intelligibiles receptas in intellectu possibili sicut ars ad formas artificiales quæ per artem ponuntur in materia, ut patet ex exemplo Aristotelis in III. de Anima text. com. xvii. Formæ autem artis non consequuntur actionem artis, sed solum similitudinem formalem: unde nec subjectum harum formarum potest per hujusmodi formas actionem artificis facere. Ergo nec homo per hoc quod sunt in ipso species intelligibiles actu factæ ab intellectu agente, potest facere operationem intellectus agentis.

Adhuc. Unumquodque quod non potest exire in propriam operationem, nisi per hoc quod movetur ab exteriori principio, magis agit ad operandum quam quod ipsum agit: irrationalia enim magis aguntur ad operandum quam se ipsa agant, quia omnis operatio eorum dependet à principio extrinseco movente; sensus autem motus à sensibili exteriori imprimi in phantasiam; & sic per ordinem procedit in omnibus potentiis usque ad motivas. Operatio autem propria hominis est intelligere, cuius primum principium est intellectus agens, qui facit species intelligibiles, à quibus patitur quodammodo intellectus possibilis, qui factus in actu movet voluntatem. Si igitur intellectus agens est quædam substantia extra hominem, tota operatio hominis dependet à principio extrinseco. Non igitur erit homo agens se ipsum, sed actus ab alio; & sic non erit dominus suarum operationum, nec mereatur laudem, aut vituperium; & peribit tota scientia moralis, & conversatio politica: quod est inconveniens. Non est igitur intellectus agens substantia separata ab homine.

CAPUT LXXVII.

Quod non est impossibile intellectum possibilem, & agentem in una substantia anima convenire.

Videbitur autem forsitan alicui hoc esse impossibile, quod una & eadem substantia, scilicet nostræ animæ, sit in potentia ad omnia intelligibilia, quod pertinet ad intellectum possibilem; & faciat ea actu, quod est intellectus agentis; cum nihil agat secundum quod est in potentia, sed secundum quod est in actu: unde non videbitur quod agens, & possibilis

intellectus possint in una substantia anima convenire.

Si quis autem recte inspiciat, nihil inconveniens, aut difficile sequitur. Nihil enim prohibet hoc respectu illius esse secundum aliquid in potentia, & secundum aliud in actu, sicut in rebus naturalibus videmus: aer enim est actu humidus, & potentia siccus, terra autem è converso. Hæc autem comparatio invenitur esse inter animam intellectivam & phantasmata: habet enim anima intellectiva aliquid in actu, ad quod phantasma est in potentia; & ad aliquid est in potentia, quod in phantasmatis actu invenitur: habet enim substantia animæ humanæ immaterialitatem; & sicut ex dictis patet, ex hoc habet naturam intellectualem, quia omnis substantia immaterialis est hujusmodi. Ex hoc autem nondum habet quod assimiletur huic vel illi rei determinate, quod requiritur ad hoc quod anima nostra hanc vel illam rem determinate cognoscat: omnis enim cognitio fit secundum similitudinem cogniti in cognoscente. Remanet igitur ipsa anima intellectiva in potentia ad determinatas similitudines rerum cognoscibilium à nobis, quæ sunt naturæ rerum sensibilium; & has quidem determinatas naturas rerum sensibilium præsentant nobis phantasmata, quæ tamen nondum pervenerunt ad esse intelligibile, cum sint similitudines rerum sensibilium, etiam secundum conditiones materiales, quæ sunt proprietates individuales; & sunt etiam in organis materialibus. Non igitur sunt intelligibilia actu; & tamen quia in hoc homine, cuius similitudinem repræsentant phantasmata, est accipere naturam universalem denudatam ab omnibus conditionibus individuantibus, sunt intelligibilia in potentia. Sic igitur habent intelligibilitatem in potentia, determinationem autem similitudinis rerum in actu. E contrario autem erat in anima intellectiva. Est igitur in anima intellectiva virtus activa in phantasmata, faciens ea intelligibilia actu; & hæc potentia animæ vocatur intellectus agens. Est etiam in ea virtus quæ est in potentia ad determinatas similitudines rerum sensibilium; & hæc est potentia intellectus possibilis. Differt tamen hoc quod invenitur in anima, ab eo quod invenitur in agentibus naturalibus: quia ibi unum est in potentia ad aliud secundum eundem modum quo in altero invenitur actu: nam materia aeris est in potentia ad formam aquæ eo modo quo est in aqua; & ideo corpora naturalia quæ communicant in materia, eodem ordine agunt, & patiuntur ad invicem: anima autem intellectiva non est in potentia ad similitudines rerum quæ sunt in phantasmatis, per modum illum quo sunt ibi, sed secundum quod illæ similitudines elevantur ad aliquid altius, ut scilicet sint abstractæ à conditionibus individuantibus materialibus, ex quo fiunt intelligibiles actu; & ideo actio intellectus agentis in phantasmata præcedit receptionem intellectus possibilis; ac sic principalitas actionis non attribuitur phantasmatis; sed intellectui agenti: propter quod Aristoteles dicit III. de Anima text. comm. xvii. quod se habet ad possibilem sicut ars ad materiam. Hujus autem exemplum omnino simile esset, si oculus simul cum hoc quod est diaphanum, & susceptivus colorum, haberet tantum de luce quod posset colores facere visibiles actu, sicut quædam animalia dicuntur sui oculi luce sufficienter sibi illuminare objecta, propter quod de nocte vident magis, in die vero minus, sunt enim debilius oculorum, quia à parva luce moventur, ad multam autem confunduntur: cui etiam simile est in intellectu nostro, qui ad ea quæ sunt manifestissima,

se habet sicut oculus nocturæ ad Solem: unde parvum lumen intelligibile quod est nobis connaturale, sufficit ad nostrum intelligere.

Quod autem lumen intelligibile nostræ animæ connaturale sufficit ad faciendum actionem intellectus agentis, patet, si quis consideret necessitatem ponendi intellectum agentem. Inveniebatur enim anima nostra in potentia ad intelligibilia; sicut sensus ad sensibilia: sicut enim non semper sentimus, ita non semper intelligimus. Hæc autem intelligibilia, quæ anima intellectiva humana intelligit, Plato posuit esse intelligibilia per se ipsa, scilicet ideas: unde non erat ei necessarium ponere intellectum agentem intelligibilia. Si autem hoc esset verum, oporteret quod quanto aliqua sunt secundum se magis intelligibilia, eo magis intelligerentur à nobis; quod patet esse falsum: nam magis sunt nobis intelligibilia quæ sunt sensui proximiora, quæ in se sunt minus intelligibilia: unde Aristoteles fuit motus ad ponendum III. de Anima text. com. xvii. & xviii. quod ea quæ sunt nobis intelligibilia, non sunt aliqua existentia intelligibilia per se ipsa, sed fiunt ex sensibilibus: unde oportuit quod poneret virtutem quæ hoc faceret; & hæc est intellectus agens. Ad hoc ergo ponitur intellectus agens ut faciat intelligibilia nobis proportionata. Hoc autem non excedit modum luminis intelligibilis nobis connaturalis: unde nihil prohibet ipsi lumini nostræ animæ attribuere actionem intellectus agentis; & præcipue cum Aristoteles III. de Anima text. com. xviii. intellectum agentem comparat luminis.

CAPUT LXXVIII.

Quod non fuit sententia Aristotelis, quod intellectus agens sit substantia separata, sed magis quod sit aliquid animæ.

I. Part. quest. lxxix. art. 4.

Quia vero plures opinioni suppositæ assentiunt, credentes eam fuisse opinionem Aristotelis, ostendendum est ex verbis ejus, quod ipse hoc non sentit de intellectu agente, quod sit substantia separata.

1. Dicit enim primo, III. de Anima text. com. xvii. & xviii. quod sicut in omni natura est aliquid quasi materia in unoquoque genere, & hoc est in potentia ad omnia quæ sunt illius generis; & aliquid quasi efficiens, quod facit omnia quæ sunt illius generis, sicut se habet ars ad materiam: necesse est & in anima esse has differentias, & hujusmodi quidem; scilicet quod in anima est sicut materia, est intellectus possibilis, in quo fiunt omnia intelligibilia; ille vero qui in anima est sicut efficiens causa, est intellectus quo est omnia facere, scilicet intelligibilia in actu, idest intellectus agens, qui est sicut habitus, & non sicut potentia.

Qualiter autem dixerit intellectum agentem habitum, exponit subjungens, text. com. xviii. quod est sicut lumen: quoddam enim modo lumen facit potentia colores esse actu colores, in quantum scilicet facit eos visibiles actu; hoc autem circa intelligibilia attribuitur intellectui agenti.

Ex his autem manifeste habetur quod intellectus agens non sit substantia separata, sed magis aliquid animæ: expresse enim dicit, quod intellectus possibilis, & agens sunt differentie animæ, & quod sunt in anima. Neutra ergo earum est substantia separata.

2. Adhuc. Ratio ejus hoc idem ostendit. Quia in omni natura in qua invenitur potentia, & actus,

est aliquid quasi materia, quod est in potentia ad ea quæ sunt illius generis, & aliquid quasi agens, quod reducit potentiam in actum, sicut in artificialibus est ars, & materia. Sed anima intellectiva est quædam natura in qua invenitur potentia, & actus, cum quandoque sit actu intelligens, & quandoque in potentia. Est igitur in natura animæ intellectivæ aliquid quasi materia, quod est in potentia ad omnia intelligibilia, quod dicitur intellectus possibilis; & aliquid quasi causa efficiens, quod facit omnia in actu, & dicitur intellectus agens. Uterque igitur intellectus, secundum demonstrationem Aristotelis, ubi supra, est in natura animæ, & non aliquid separatum secundum esse à corpore, cujus anima est actus.

3. Amplius. Aristoteles dicit, ibid. text. xviii. quod intellectus agens est sicut habitus: quod est lumen. Habitus autem non signatur ut aliquid per se existens, sed alicujus habentis. Non est igitur intellectus agens aliqua substantia separata per se existens, sed est aliquid animæ humane.

Non autem intelligitur littera Aristoteles ut habitus dicatur esse effectus intellectus agentis, sed ut sit sensus, intellectus agens facit hominem intelligere omnia, quod est sicut habitus: hæc enim est definitio habitus, ut Commentator Averroes ibidem dicit, quod habens habitum intelligat per ipsum, quod est sibi proprium ex se, & quando voluerit, absque hoc quod indigeat in eo aliquo extrinseco: expresse enim assimilatur habitui non ipsum factum, sed intellectum, quo est omnia facere.

Nec tamen intelligendum est, quod intellectus agens sit habitus, per modum quo habitus est in secunda specie qualitatis, secundum quod quidam dixerunt, intellectum agentem esse habitum principiorum: quia habitus ille principiorum est acceptus à sensibilibus, ut probat Aristoteles in II. Posteriorum text. com. ult. & sic oportet quod sit effectus intellectus agentis, cujus est phantasmata, quæ sunt intellecta in potentia, facere intellecta in actu. Sed accipitur habitus secundum quod dividitur contra privationem, & potentiam; sicut omnis forma, & actus potest dici habitus: & hoc apparet, quia dicit hoc modo intellectum agentem esse habitum, sicut lumen habitus est.

Deinde subjungit, text. com. xix. quod hic intellectus, scilicet agens, est separatus, & immixtus, & impassibilis, & substantia actu ens. Horum autem quatuor, quæ attribuitur intellectui agenti, duo supra expresse de intellectu possibili dixerat, scilicet quod sit immixtus, & quod sit separatus; tertium, scilicet quod impassibilis, sub distinctione dixerat: ostendit enim primo, text. vi. & vii. quod non est passibilis, sicut sensus; & postmodum, text. com. xiv. ostendit quod communiter accipiendo pati, passibilis est, in quantum scilicet est in potentia ad intelligibilia. Quartum vero omnino negaverat de intellectu possibili, dicendo, quod erat in potentia ad intelligibilia, & nihil horum erat actu ante intelligere. Sic igitur in duobus primis intellectus possibilis convenit cum agente; in tertio partim convenit, & partim differt; in quarto autem omnino differt agens à possibili. Has quatuor conditiones agens probat per unam rationem, subjungens, text. com. xix. *Semper enim honorabilius est agens patiente, & principium, scilicet activum, materia: supra enim, text. com. xvi. dixerat, quod intellectus agens est sicut causa efficiens, & possibilis sicut materia. Per hoc autem medium concluduntur duo prima sic. Agens est honorabilius patiente, & materia. Sed possibilis, qui est*

est sicut patientis, & materia, est separatus, & immixtus, ut supra cap. lxi. probatum est. Ergo multo magis agens. Alia vero per hoc medium sic excluduntur. Agens in hoc est honorabilius patiente, & materia, quod comparatur ad ipsum sicut agens, & actus ens, ad patientem, & ens in potentia. Intellectus autem possibilis est patientis quodammodo, & potentia ens. Intellectus igitur agens est non patientis, & actu ens. Patet autem quod nec ex his verbis Aristotelis haberi potest quod intellectus agens sit quædam substantia separata, sed quod sit separatus hoc modo quo supra dixit de possibili, scilicet ut non habeat organum.

Quod autem dicit, quod est substantia actu ens, non repugnat ei quod substantia animæ est in potentia, ut supra cap. lxxvi. ostensum est.

Deinde subjungit text. com. xix. *Idem autem est secundum actum scientia rei: in quo Commentator dicit, quod differt intellectus agens à possibili: nam in intellectu agente idem est intelligens, & intellectum, non autem in possibili. Hoc autem manifeste est contra intentionem Aristotelis: nam supra text. com. xv. eadem verba dixerat de intellectu possibili; ubi dixit de intellectu possibili, quod ipse intelligibilis est sicut intelligibilia: in his enim quæ sine materia sunt, idem est intelligens, & quod intelligitur: scientia namque speculativa, & quod speculatum est, idem est. Manifeste enim per hoc quod intellectus possibilis, prout est actu intelligens, idem est cum eo quod intelligitur, vult ostendere quod intellectus possibilis intelligitur sicut alia intelligibilia. Et primum supra text. com. xiv. dixerat, quod intellectus possibilis est quodammodo intelligibilia; sed nihil actu est antequam intelligat: ubi expresse dat intelligere quod per hoc quod intelligit actu, fit ipsa intelligibilia. Nec est mirum, si hoc dicat de intellectu possibili, quia hoc etiam supra text. com. i. dixerat de sensu, & sensibili secundum actum. Sensus enim fit actu per speciem sensatam in actu; & similiter intellectus possibilis fit actu per speciem intelligibilem actu: & hac ratione intellectus in actu dicitur ipsum intelligibile in actu.*

Est igitur dicendum, quod postquam Aristoteles determinavit de intellectu possibili, & agente, hic incipit determinare de intellectu in actu, dicens text. com. xix. *quod scientia in actu, est idem rei scitæ in actu.* Per hoc dicitur intellectus possibilis in actu.

Deinde dicit text. com. xx. *Qui vero secundum potentiam tempore prior in uno est, omnino autem neque in tempore.* Quia quidem distinctione inter potentiam & actum in pluribus locis utitur, scilicet quod actus secundum naturam est prior potentia; & tempore vero in uno & eodem quod mutatur de potentia in actum est prior potentia actu; simpliciter vero loquendo, non est potentia etiam tempore prior actu, quia potentia non reducitur in actum nisi per actum. Dicit ergo, quod intellectus qui est secundum potentiam, scilicet possibilis prout est in potentia, prior est tempore quam intellectus in actu; & hoc dico in uno & eodem, non tamen omnino, idest universaliter: quia intellectus possibilis reducitur in actum per intellectum agentem, qui est in actu, ut dixit; & iterum per aliquem intellectum possibilem factum actu: unde dicit in III. Physic. text. com. xx. *quod ante addiscere indiget aliquis docente, ut reducat de potentia in actum.* Sic igitur in verbis istis ostendit ordinem intellectus possibilis, prout est in potentia, ad intellectum in actu.

Deinde dicit text. com. xx. *Sed non aliquando qui-...*

(1) Al. corruptioni.

dem intelligit, & aliquando non intelligit: in quo ostendit differentiam intellectus in actu, & intellectus possibilis. Supra enim text. com. xiv. dixit de intellectu possibili, quod non semper intelligit, sed quandoque non intelligit, quando scilicet est in potentia ad intelligibilia; quandoque intelligit, quando scilicet est in actu ipsa. Intellectus autem per hoc fit actu quod est ipsa intelligibilia, ut jam dixit text. com. viii. unde non competit ei quandoque intelligere, & quandoque non intelligere.

Deinde subjungit in eodem text. com. xx. *Separatum autem hoc solum quod vere est: quod non potest intelligi de agente, non enim ipse solus est separatus, quia jam idem dixerat text. com. vii. de intellectu possibili; nec potest intelligi de possibili, quia jam idem dixerat text. com. xix. de agente. Relinquitur ergo quod dicatur de eo quod comprehendit utrumque, scilicet de intellectu in actu, de quo loquebatur, quia hoc solum in anima nostra est separatum, non utens organo, quod pertinet ad intellectum in actu, idest illa pars animæ qua intelligimus actu, comprehendens possibilem, & agentem.*

Et ideo subjungit, quod hoc solum animæ est immortale, & perpetuum, quia à corpore non dependens, quum sit separatum.

CAPUT LXXIX.

Quod anima humana, corrupto corpore, non corrumpitur.

I. Part. quest. lxxv. art. 7.

EX præmissis igitur manifeste ostendi potest, animam humanam non corrumpi, corrupto corpore. Ostensum est enim supra, omnem substantiam intellectualem esse incorruptibilem. Anima autem hominis est quædam substantia intellectualis, ut ostensum est. Oportet igitur animam humanam incorruptibilem esse.

Adhuc. Nulla res corrumpitur ex eo in quo consistit sua perfectio: hæc enim mutationes sunt contrariæ, scilicet ad perfectionem, & ad corruptionem. Perfectio autem animæ humane consistit in abstractione quædam à corpore: perficitur enim anima scientia, & virtute; secundum scientiam autem tanto magis perficitur, quanto magis immaterialia considerat; virtutis autem perfectio consistit in hoc quod homo corporis passiones non sequatur, sed eas secundum rationem temperet, & refranet. Non ergo corruptio animæ consistit in hoc quod à corpore separatur.

3. Si autem dicatur, quod perfectio animæ consistit in separatione ejus à corpore secundum operationem (1) corruptio autem in separatione secundum esse, non convenienter obviatur. Operatio enim rei demonstrat substantiam & esse ipsius: quia unumquodque operatur, secundum quod est ens; & propria operatio rei sequitur propriam ipsius naturam. Non potest igitur perfici operatio alicujus rei, nisi secundum quod perficitur ejus substantia. Si igitur anima secundum operationem suam perficitur in relinquendo corpus, & corporea substantia sua in esse suo non deficit per hoc quod à corpore separatur.

4. Item. Proprium perfectivum hominis secundum animam, est aliquid incorruptibile: propria enim operatio hominis, in quantum hujusmodi, est